

Bijlage 1: Stand van zaken implementatie Omgevingswet

In aanvulling op de weergave in de oplegbrief beschrijf ik in deze bijlage nader de stand van zaken van de implementatie van de Omgevingswet. Dit op basis van de eerdere brieven, de uitkomst van de gevoerde bestuurlijk overleggen en de door de Kamer gevraagde specifieke informatie over een aantal onderwerpen. De opzet is als volgt:

- Implementatie
 - Hoofdroute 2024
 - Stand van zaken oefenen en inregelen
 - Versterkte serviceketen en verhoogde dijkbewaking
 - Gebruiksvriendelijkheid
 - Digitale toegankelijkheid van het Omgevingsloket
 - Evaluatie bedrijfsleven
 - Publiekscampagne
- Digitaal Stelsel Omgevingswet
 - Stabiliteit en performance DSO
 - Integraal Ketentesten
 - Stand van zaken Tijdelijke Alternatieve Maatregelen
 - Leverancierstestomgeving
 - Mastertestplan
 - Functionaliteiten – voortgang acties brief Raad van State
 - Vervolg DSO: doorontwikkeling en afbouw
 - Publiceren van 'kennisgeving voornemen'
- Wetgeving, monitoring en evaluatie van wetgevingsstelsel
 - Verzamelwet en regelgeving
 - Monitoring werking van de Omgevingswet
 - Evaluatiecommissie Omgevingswet

1. Implementatie

Hoofdroute 2024

De Hoofdroute 2024 bevat op hoofdlijnen de mijlpalen en vijf minimale eisen voor inwerkingtreding van de Omgevingswet. Op basis van de Hoofdroute richten de samenwerkende overheden hun transitiepad in. Dit staat sinds 2015 centraal in de aanpak: we werken van onderop aan de transformatie en bevoegde gezagen bepalen zelf hun transitieaanpak. Het is daarmee een belangrijk referentiepunt voor alle partijen. De Hoofdroute toont ook enkele meer centraal georganiseerde zaken zoals de ontwikkeling van de landelijke voorziening van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO-LV), de DSO-keten als geheel en de bestuurlijke momenten voor besluitvorming waaronder de tijdelijke versterking van de serviceketen en het calamiteitenplan. De mijlpalen – sommige generiek, sommige specifiek – uit de Hoofdroute over afgelopen periode zijn grotendeels gereed.

Voorbeelden van recent afgeronde *generieke* mijlpalen zijn het Indringend Ketentesten (IKT) Fase 5 en het testen van de Tijdelijke Alternatieve Maatregelen (TAM's)¹. Ook is de publiekscampagne op 2 oktober gestart. Daarnaast zijn er specifieke mijlpalen voor de gemeenten, waterschappen, provincies en rijkspartijen. Recent afgeronde *specifieke* mijlpalen zijn het laden van de op rijksniveau gestelde juridische regels op de productieomgeving van het DSO-LV en de toepasbare regels voor de regels overgaan vanuit het Rijk (de zogenaamde 'Bruidsschat'). Bevoegde gezagen werken aan het afronden van de (externe) samenwerkingsafspraken. De betrokkenen bij de koepels en rijkspartijen hebben laten weten dat het maken van samenwerkingsafspraken met het oog op inwerkingtreding op schema ligt.

Het mastertestplan is met de bestuurlijke partners gedeeld. De leverancierstestomgeving wordt – zoals aangekondigd – na inwerkingtreding ingericht. Dit zijn grotere projecten die in stappen gaan en waarbij afstemming en besluitvorming met de betrokken partners nodig is. Er is een verschuiving voor de mijlpaal 'instellen van behandeldiensten door provincie', die te maken heeft met de technische afhankelijkheid van het publiceren van de Omgevingsverordeningen. De

¹ Te weten de TAM Omgevingsverordening STOP-TPOD, TAM instructie en TAM reactieve interventie.

provincies zijn hiervan op de hoogte en hebben aangegeven hier alert op te zijn en dit te zijner tijd op te kunnen lossen mocht dit nodig zijn.

De opvolging van de MKB-toets verloopt volgens planning. Het tweede evaluatiemoment van de opvolging van de MKB-toets is na overleg met het MKB-bedrijfsleven verplaatst van oktober naar december 2023 zodat het bedrijfsleven eind november de afgesproken verbeteringen met eigen ogen in het Omgevingsloket kan aanschouwen. Daarnaast kan ik aangeven dat ik met het bedrijfsleven nieuwe afspraken wil maken over het doorzetten van deze manier van samenwerken na inwerkingtreding. Dit zodat bij nieuwe issues er snel contact mogelijk is en er een stap gezet kan worden met de gebruiksvriendelijkheid van het Omgevingsloket.

De komende periode wordt IKT-6 uitgevoerd. Onderdeel van IKT-6 is het testen van de resterende TAM Projectbesluit. Dit loopt op schema. Ook wordt er gewerkt aan het verder inregelen van de versterkte landelijke serviceketen en de instelling van behandeldiensten door gemeenten zoals gepland.

Gezien de boven aangegeven verschuivingen en lopende uitvoeringspunten is het belangrijk dat er continue aandacht blijft voor afhankelijkheden in de operationele uitvoering en voortgang van de implementatie van de nieuwe werkwijzen, processen en de (gezamenlijke) digitalisering en het DSO als geheel. Daarom heb ik met de VNG, het IPO, de UvW en de rijkspartijen voor deze fase nieuwe afspraken gemaakt voor het zicht houden op de operationele voortgang en aanpak. Deze aanpak houdt onder meer in dat we zorgen voor continu contact om goed in te kunnen spelen op wat de vragen zijn, waar behoefte is aan ondersteuning en waar extra inzet vanuit ieders eigen rol nodig is. Op een aantal specifieke punten waarbij er extra aandacht is of zorgen zijn ga ik hieronder nader in. Zoals eerder opgemerkt zijn er nog stappen te zetten en is zijn ook na 1 januari 2024 nog stappen te zetten of gaat het om doorlopende acties. Dat er na 1 januari 2024 doorgewerkt wordt ziet u terug bij onder andere de kopjes gebruikersvriendelijkheid, het doorgaan met IKT testen, DSO-doorontwikkeling en afbouw en de monitoring en evaluatie Omgevingswet.

Stand van zaken oefenen en inregelen

Het voldoende oefenen en inregelen is één van de afspraken uit het Bestuursakkoord 2015.² Om organisaties te ondersteunen bij het oefenen en inregelen van de Omgevingswet en om alle betrokkenen goed voor te bereiden op de komst van de Omgevingswet zijn en worden er doorlopend, mede op basis van de vraag van de UvW, het IPO en de VNG, diverse werkplaatsen, functiegerichte sessies, kennisnetwerksessies op thema's en interbestuurlijke sessies in de regio georganiseerd. Zoals ik in mijn vorige brief aangaf, worden er veel hulpmiddelen en instrumenten aangeboden voor het verzorgen van opleidingen voor medewerkers bij bevoegde gezagen:

- de '*klikdemonstratie van het Omgevingsloket*' is een leermiddel dat sinds april 2021 veelvuldig wordt ingezet, met meer dan 100 sessies en 2.500 deelnemers. Deelnemers werken bij bevoegde gezagen, ketenpartners, bedrijven of zijn bestuurder of volksvertegenwoordiger. Op dit moment stijgt de vraag weer naar Klikdemo's en wordt de frequentie verhoogd. Inmiddels zijn er ook 'specials': voor (bodem)bedrijven, omgevingsdiensten, de advocatuur en op de vakterreinen van de ministeries EZK en LNV.
- De *werkplaatsen* lopen door, ook hier is weer een stijgende vraag. Er zijn werkplaatsen over onderwerpen als houtkap, bodem, geluid, gezonde leefomgeving, huisvesting van arbeidsmigranten en over de inzet van instrumenten zoals de Milieueffectrapportage (MER), het omgevingsplan, de omgevingsvisie en het -programma. Deze werkplaatsen worden op basis van de vraag verder aangepast.
- Voor de Vergunning-, toezichts- en handhavingketen (VTH) zijn er specifieke online *netwerksessies* waarin met deskundigen praktijkvoorbeelden worden toegelicht. Voor de VTH keten is begin 2023 ook een regionale aanpak voor oefenen en inregelen van het VTH-proces uitgerold, dit zodat zowel met proces als inhoud kan worden geoefend.

Voorgaande zaken maken duidelijk dat de duidelijkheid over de datum van inwerkingtreding effect heeft. Partijen hernieuwen hun kennis en kunde en maken gebruik van de geboden mogelijkheden. Ik hecht er waarde aan te benadrukken dat naast het interbestuurlijke Programma Aan de Slag de koepels voor hun eigen bevoegde gezagen ook doorlopend ondersteuning bieden met betrekking tot het oefenen en inregelen. Ook in de komende tijd naar inwerkingtreding zet het programma

² Kamerstukken II 2014/15, 33118, nr. 19.

zich, samen met de bestuurlijke partners met volle overgave in op faciliteren van bevoegde gezagen bij het oefenen en inregelen.

Versterkte serviceketen en verhoogde dijkbewaking

Onder 'Serviceketen' valt de gehele keten van ondersteunende diensten die bevoegde gezagen helpt bij de uitvoering van hun dienstverlening. Het gaat om gespecialiseerde kennis, assistentie bij het gebruik van het loket, het implementeren van regelgeving in het DSO en het oplossen van eventuele storingen in het DSO. Deze ondersteuning wordt geleverd door verschillende entiteiten, waaronder regionale samenwerkingsorganisaties, bevoegde gezagen, Informatiepunt Leefomgeving (IPLO), het interbestuurlijk programma Aan de Slag met de Omgevingswet en (gespecialiseerde) afdelingen op de diverse ministeries. Het hoofddoel van de serviceketen is om bevoegde gezagen (onderling) betrouwbare en snelle ondersteuning te bieden wanneer zij zelf geen antwoord kunnen vinden op vragen of problemen. Voor de komende maanden gaat het om het voorbereid zijn op de eerste fase van inwerkingtreding. Met de koepels is afgesproken – zoals ook met u besproken³ – dat er in deze fase sprake zal zijn van een tijdelijk versterkte serviceketen en verhoogde dijkbewaking. Hier wordt nu aan gewerkt. Bij het versterken van de serviceketen ligt het zwaartepunt momenteel bij het ondersteunen van de front- en backoffice van de bevoegde gezagen. De frontoffice is de plek waar vragen van initiatiefnemers als eerste binnenkomen. Het is ook de plek die burgers en bedrijven kennen. Naast de voorbereiding met onder andere diverse handreikingen, trainingen voor medewerkers en wegwijzers voor het delen van best practices⁴ wordt nagegaan of de komende periode nog andere ondersteuning nodig is voor de verdere versterking van de serviceketen.

Bij vragen over de werking van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) en de uitleg van beleid, wet- en regelgeving speelt het Informatiepunt Leefomgeving (IPLO) een belangrijke rol.⁵ IPLO is ook nu al een belangrijk kenniscentrum en beantwoordt al geruime tijd inhoudelijke en technische vragen van overheden in voorbereiding op de inwerkingtreding van de Omgevingswet. IPLO beschikt over de inrichting en werkwijzes om vragen goed af te handelen én over expertise om de meeste inhoudelijke en technische vragen van overheden direct zelf te beantwoorden. Wanneer dit niet het geval is zet IPLO de vragen uit bij de experts in de techniek, namelijk de tactische en operationele beheerorganisaties van het DSO (TBO en OBO's), en de verschillende beleids- en regelgevings-experts bij de vakministeries. Op deze manier wordt gezorgd voor een goede vraagafhandeling.

Rondom de inwerkingtreding wordt een toename verwacht van het aantal vragen. Tussen IPLO en de vakministeries wordt gekeken of de verwachte toename aan vragen nog tot nadere wijziging in de bezetting moet leiden. Het IPLO houdt het soort en aantal vragen bij. Deze informatie kan vervolgens weer ingezet worden om extra inzet te plegen op het voorlichten, oefenen en inregelen. Naast de periode rondom inwerkingtreding gaat het ook om bijstelling en inzicht in het soort vragen en de vraagafhandeling op de middenlange termijn. Dit zodat gedurende 2024 en daarna steeds wordt gemonitord op de benodigde inzet en prioritering.

Bij de beheerorganisaties is sprake van verhoogde dijkbewaking. Dit betekent dat er extra aandacht is voor mogelijk technische storingen en nieuwe of onverwachte situaties. Voor onvoorziene situaties die buiten de versterkte serviceketen en verhoogde dijkbewaking vallen is er een calamiteitenorganisatie ingericht.⁶ Het oefenen van de calamiteitenorganisatie is een doorlopend proces en gaat onverminderd door; op 22 november 2023 vindt een grote calamiteitenoefening plaats. Daarnaast worden betrokkenen bij de calamiteitenorganisatie opgeleid en getraind en worden standaard draaiboeken ontwikkeld en getest.

Gebruiksvriendelijkheid

Verbeteren vergunningcheck

Het Omgevingsloket is onderdeel van de landelijke voorziening DSO (DSO-LV). Dit Omgevingsloket geeft de mogelijkheid om informatie over de fysieke leefomgeving op één plek te bekijken en te

³ Kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, FK, bijlage 1., Kamerstukken II 2022/23, 33118/34986, nr. 259, bijlage 1., Kamerstukken I 2022/23, 33 118/34 986, FH., Kamerstukken II 2022/23, 33 118/34 986, nr. 255.

⁴ <https://vng.nl/artikelen/gespreksstarter-wie-beantwoordt-welke-vraag>

⁵ Kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, FK, bijlage 1., Kamerstukken II 2022/23, 33118/34986, nr. 259, bijlage 1., Kamerstukken I 2022/23 33118/34986, EU, bijlage 1 en Kamerstukken II 2022/23, 33118/34986, nr. 246, bijlage 1.

⁶ Kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, FJ, vraag 14., Kamerstukken I 33118/34986, EU, bijlage 1 en Kamerstukken II 2022/23, 33 118/34986, nr. 246, bijlage 1.

gebruiken. Het loket biedt daartoe een aantal mogelijkheden. Initiatiefnemers kunnen bijvoorbeeld checken of ze een vergunning nodig hebben of een melding moeten doen. Ook kunnen ze zich oriënteren via regels op een kaart of een aanvraag of melding indienen. Voor bijvoorbeeld het plaatsen van een dakkapel of het kappen van een boom. Als initiatiefnemers de manier van aanvragen of melden als prettig ervaren, is er sprake van een gebruiksvriendelijkheid. Met de vergunningcheck is beoogd dat burgers en bedrijven kunnen nagaan of ze misschien een vergunning nodig hebben. De conclusie na het invullen van de vergunningcheck kan zijn dat een vergunning nodig is of dat het melden van de activiteit volstaat. Het resultaat kan ook zijn dat bij inwerkingtreding nog geen eenduidig antwoord kan worden gegeven. Bijvoorbeeld dat voor de aanvraag 'waarschijnlijk geen vergunning of melding nodig is' of dat het bericht wordt gegeven dat contact opgenomen moet worden met het bevoegd gezag. Tijdens de oefensessies en tests die met gebruikers worden uitgevoerd blijkt dat bijvoorbeeld deze laatste melding tot verwarring leidt omdat gebruikers na het invullen van de vragenlijst een definitief antwoord verwachtten. Dergelijke gebruikersonderzoeken en reacties vanuit overheden zijn belangrijk voor het verbeteren van de gebruikerservaring van het nieuwe Omgevingsloket.⁷ Op basis van dit soort waarnemingen, opmerkingen en wensen zijn en worden verbeteringen in de vergunningcheck aangebracht. Bijvoorbeeld via de recente aanpassingen in de vergunningcheck waarmee een initiatiefnemer nu via een (downloadbare) actielijst te zien krijgt wat hij moet doen of waar hij rekening mee moet houden.

Bovenstaand voorbeeld illustreert hoe met aandacht gewerkt wordt aan het continu verbeteren van het gebruikersgemak. Gespecialiseerde bedrijven - 'gebruikerservaring-ontwerpers' - worden in de ontwikkeling van het Omgevingsloket ingezet en via het toetsen door gebruikersgroepen - uit alle geledingen van de samenleving - wordt gebruiksvriendelijk bewaakt. Op basis daarvan zijn veel verbeteringen doorgevoerd ten opzichte van de huidige, sterk verouderde voorzieningen OmgevingsloketOnline (OLO) en Activiteiten Internetmodule (AIM), die door het nieuwe Omgevingsloket worden vervangen. Bijvoorbeeld in de wijze waarop informatie wordt gepresenteerd in het loket via zogenaamde 'landingspagina's'. Verder zijn op basis van testen met burgers hulpvoorzieningen aangebracht om gebruikers te helpen informatie te vinden en toelichting op regels te kunnen geven. Zo wordt ook invulling gegeven aan de aanbevelingen van de Nationale Ombudsman om de burger te betrekken bij de ontwikkeling van (web)applicaties.⁸

Gebruiksvriendelijk vullen DSO-LV

Dergelijke technische aanpassingen zijn één route naar een gebruiksvriendelijk Omgevingsloket. Het gebruiksvriendelijk ontsluiten van de via het DSO-LV te raadplegen wet- en regelgeving en informatie is een andere. Deze wordt door de samenwerkende overheden aangedragen. Samen 'vullen' ze het DSO. Dit vullen gebeurt momenteel in hoog tempo doordat met het vaststellen van de datum van inwerkingtreding een einde is gekomen aan een periode van onzekerheid. Bevoegde gezagen weten nu immers welke datum gebruikt moet worden en wachten niet langer met het juridisch juist publiceren van de wet- en regelgeving. Daarmee toont het loket voor het eerst alle wet- en regelgeving van alle overheden met betrekking tot de Omgevingswet. Dit is zeker voor professionele gebruikers een belangrijk voordeel omdat de huidige voorzieningen OLO en AIM nu slechts nog een subset van al die regels tonen. Het heeft voor alle samenwerkende overheden als bijkomend voordeel dat zo voor het eerst op één locatie zicht op elkaars regelgeving mogelijk is. Dat is een belangrijke voedingsbodem om tot verdere afstemming en gebiedsgerichte samenwerking te komen die via het langdurige traject van de stelselherziening beoogd wordt. Omdat overheden dit met verve doen en daarin voorrang geven aan het juridisch juist, zorgvuldig en zo volledig mogelijk publiceren toont zich hier wel een nieuw vraagstuk met betrekking tot de gebruiksvriendelijkheid van de vergunningscheck in het Omgevingsloket: de hoeveelheid vragen die hierdoor gesteld worden zorgen voor een negatieve gebruikerservaring bij op incidentele niet professionele gebruikers die minder juridische expertise in huis hebben. Het is op basis daarvan de verwachting dat deze gebruikers rondom inwerkingtreding van de Omgevingswet nog veel het contact met hun bevoegd gezag nodig zullen hebben. Met de bestuurlijke partners heb ik dit scherp voor ogen en monitor ik dit goed. Met de bestuurlijke partners kijk ik ook scherp naar wat we kunnen doen om voor incidentele niet-professionele gebruikers verbeteringen aan te brengen. Dit doe ik bijvoorbeeld langs de lijnen waarmee ik voor het MKB-verbeteringen in de gebruiksvriendelijkheid heb doorgevoerd.⁹ Niettemin blijft het gegeven dat er pas echt zicht

⁷ <https://aandeslagmetdeomgevingswet.nl/actueel/nieuws/2023/september/gebruikers-verduidelijken-conclusies/>

⁸ <https://www.nationaleombudsman.nl/nieuws/nieuwsbericht/2017/ombudsvisie-digitale-overheid-overheid-communiceer-met-burgers-op-het>. en Kamerstukken II 2019/20, 33118, nr. 128.

⁹ Kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, EU, bijlage 1 en 5., Kamerstukken II 2022/23, 33118, nr. 246, bijlage 1 en 5.

ontstaat op gebruikersvriendelijkheid en gebruiksgemak wanneer de digitale faciliteiten daadwerkelijk live gaan bij het moment van inwerkingtreding. Het moge evident zijn dat het belangrijk is om dergelijke signalen snel op te pikken en verbeteringen door te voeren. Samen met de bestuurlijke partners en beheerders van het stelsel volg ik dit aandachtig en maak ik hierover afspraken zodra de noodzaak tot aanpassing en/of verbetering zichtbaar wordt.

Toepasbaar maken van regels en niet complexe vragenbomen

Veel van die werkzaamheden richten zich op het bij het door het bevoegd gezag goed neerzetten van informatie. Wanneer een bevoegd gezag juridische regels voor een activiteit een vergunningsplicht, meldingsplicht of informatieplicht in het DSO brengt, is de verwachting dat dit bevoegd gezag ook de bijbehorende toepasbare regels levert voor het Omgevingsloket, waar de aanvraag, melding of informatie digitaal kan worden ingediend. Toepasbare regels zijn eenvoudiger te begrijpen vertalingen van juridische regels. Ze zijn nodig om de juiste vragen in de vragenboom in het Omgevingsloket te kunnen stellen. En op basis van deze vragenbomen worden gebruikers door een vergunningcheck heen geholpen. Hoe meer regels toepasbaar zijn gemaakt hoe beter de gebruikservaring van de vergunningcheck zal worden.

Een bevoegd gezag maakt zelf toepasbare regels en vragenbomen en brengt deze in het DSO. Hiertoe zijn verschillende softwarepakketten van leveranciers beschikbaar die bevoegde gezagen gebruiken om deze toepasbare regels te maken en in het Omgevingsloket te laden, en hiervan maken bevoegde gezagen ook gebruik. Er worden regionaal onderling vragenbomen opgesteld, ervaringen en voorbeelden uitgewisseld. Dit wordt verder ondersteund via het in de afgelopen jaren opgebouwde opleidings- en trainingmateriaal. Ik benadruk hierbij dat het verbeteren van dit deel van de gebruikersvriendelijkheid een iteratief en continu proces is dat ook na inwerkingtreding doorloopt. Dit deel van de stelselwijziging is voor overheden niet verplicht en volgt na het juridisch juist en volledig ontsluiten van de plannen, wet- en regelgeving. Ik kijk met de samenwerkende overheden uiteraard voortdurend naar mogelijkheden om dit proces te bespoedigen. Bijvoorbeeld door risicogebaseerd te kijken welke juridische regels op welk moment wel en niet worden uitgevraagd. Om dit met een voorbeeld te illustreren: indien een initiatiefnemer in Limburg een opbouw van een huis aanvraagt dan kan het betreffende bevoegd gezag er vrijwel zeker van uit gaan dat de waterafvoer van deze opbouw niet direct in zee loost. Een dergelijke generieke vraag in de vraagboom oogt dan op die locatie enigszins overbodig en kan zorgen voor onzekerheid of irritatie bij de initiatiefnemer. Dit wil ik uiteraard zoveel als mogelijk voorkomen. Ik beoog dat in het eerste kwartaal van 2024 voor enkele van de meest voortkomende aanvragen van incidentele gebruikers vereenvoudigde vergunningchecks beschikbaar komen, om daarna deze aanpak stapsgewijs in 2024 verder uit te rollen.

Digitale toegankelijkheid van het Omgevingsloket

In de motie Janssen c.s.¹⁰ wordt de regering verzocht ervoor zorg te dragen dat voor inwerkingtreding van de Omgevingswet alle betreffende websites, waaronder maar niet uitsluitend de websites van het Digitaal Stelsel Omgevingswet, minimaal voldoen aan alle eisen op niveau A en AA van de norm Web Content Accessibility Guidelines 2.1 en de Eerste Kamer hier uiterlijk zes weken voor inwerkingtreding over te informeren.¹¹ Zoals aangegeven in mijn brief van juni 2023¹² kom ik in deze brief bij uw Kamer terug op de stand van zaken van de toegankelijkheid van het Omgevingsloket en de aanverwante DSO-overheidswebsites. Hieronder ga ik in op de reikwijdte en wettelijke eisen van digitale toegankelijkheid, het toepassen hiervan op de verschillende websites die onderdeel zijn van het DSO, de stand van zaken op dit moment en de geplande ontwikkelingen.

Allereerst wil ik benadrukken dat ik de noodzaak van de toegankelijkheid van overheidsinformatie onderschrijf en dat het Omgevingsloket toegankelijk voor eenieder moet zijn evenals de bijbehorende websites en daarmee ook voor mensen met een beperking. Het gaat om informatie over de fysieke leefomgeving. Die informatie wordt met het Omgevingsloket al toegankelijker voor alle soorten gebruikers dan nu het geval is met de huidige systemen (AIM, OLO, RP.nl).

Graag maak ik van de gelegenheid gebruik om het door u gevraagde overzicht ten behoeve van de websites die (direct) onderdeel zijn van het DSO nu al met u te delen. Voordat ik dit echter doe wil ik graag nog even terugkomen op de inhoud van de door uw Kamer aangenomen motie, de (wettelijke) toegankelijkheidseisen en het debat wat ik hierover met uw Kamer gevoerd heb op 7

¹⁰ Kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, FA.

¹¹ Kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, FA.

¹² Kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, FK, bijlage 1 en Kamerstukken II 2022/23, 33118, nr. 259, bijlage 1.

maart 2023. In het debat ging het onder andere over de vraag aan welke criteria c.q. normen overheidswebsites dienen te voldoen in het kader van de digitale toegankelijkheid. Tijdens het debat was vooral de vraag aan welke wettelijke status (nieuwe) websites van overheidsinstanties dienen te voldoen, waarbij er discussie bestond over status B of status A. Uiteindelijk concludeerde ik, tijdens het debat, dat overheidswebsites status A moeten hebben en dat er daarom ook al destijds maatregelen werden getroffen om dit (tijdig) te realiseren.

Deze door mij tijdens het debat getrokken conclusie wil ik, na inwilligen van advies bij de vakinhoudelijke experts, enigszins nuanceren. De WCAG 2.1 is van toepassing op (nieuwe) overheidswebsites, maar om aan de wet te voldoen hoeft daarvoor niet per definitie aan alle toegankelijkheidseisen te zijn voldaan. Het Tijdelijk besluit digitale toegankelijkheid overheid stelt dat overheidsinstanties hun websites en (eventuele) mobiele applicaties toegankelijk maken. Dit betekent dat overheidsinstanties actief hieraan moeten werken, zolang nog niet aan alle vereisten is voldaan. Het actief blijven werken aan een betere digitale toegankelijkheid wordt gewaarborgd in hetzelfde besluit door te werken met toegankelijkheidsverklaringen en een strakke monitoring. Zolang een overheidsinstantie dus actief toewerkt naar de criteria uit de WCAG 2.1 en dat doet op de voorgeschreven manier voldoet ze aan de wettelijke verplichtingen. Het werken met statussen (A t/m E) betreft de Nederlandse beleidsinvulling van dit aspect. Met status A, B en C voldoet een overheidsinstantie aan de wet, waarbij wel aan de voorwaarden, behorend bij B en C voldaan dient te worden.

De doelstelling is uiteraard om alle websites en mobiele applicaties, niet zijnde enkel die rondom het DSO, zo snel mogelijk aan de digitale toegankelijkheidseisen te laten voldoen. Dat gaat over het algemeen niet snel genoeg, vandaar dat op uw verzoek in 2022 een stappenplan met betrekking tot de digitale toegankelijkheid naar de Tweede Kamer is gestuurd.¹³ Dit stappenplan is de invulling van de door de Tweede Kamer aangenomen motie Bisschop c.s. Het stappenplan zet in op het vergroten van kennis, het stimuleren van inclusief ontwerpen, het vergroten van inzicht, de datakwaliteit verbeteren en het invullen van de toezichtfunctie. Het voortdurend verbeteren van de digitale toegankelijkheid van overheidswebsites is dus iets wat continu gebeurt en gemonitord wordt.

Voor wat betreft de websites die verbonden zijn aan het DSO en onder mijn verantwoordelijkheid vallen kan ik, in lijn met bovenstaande, het volgende aangeven. Alle websites hebben op dit moment de status B én in alle gevallen wordt hard gewerkt aan het toewerken naar de A status. Daarmee voldoen de websites aan de wettelijke verplichtingen (zie bijlage 3). De ontwikkelteams van het DSO besteden veel aandacht aan de digitale toegankelijkheid¹⁴ door de interactie tussen gebruikers en digitale producten vorm te geven met gespecialiseerde "gebruikerservaring-ontwerpers". Regelmatig wordt gebruikersgedrag onderzocht, zowel met burgers, ook burgers met een beperking, en bedrijven. Er zijn in 2023 al meerdere toegankelijkheids-testen uitgevoerd. De eventuele bevindingen worden daarbij met prioriteit opgelost door de ontwikkelteams. Zo wordt er zoveel mogelijk gedaan om te voldoen aan de 50 digitale succescriteria voor digitale toegankelijkheid. Het toetsen van de nalevingsstatus is hierbij steeds een momentopname, waarbij de resultaten worden opgenomen in het register van toegankelijkheidsverklaringen. Het bereiken van de A status voor januari 2024 kan ik echter niet garanderen. Naast de eigen onderzoeken en testen wordt nauw samengewerkt met de Stichting Accessibility voor het toetsen van de websites aan de hand van vastgestelde digitale toegankelijkheidseisen (EN 301 549 met WCAG 2.1).

Concreet betekent dit dat ik de komende periode voor de inwerkingtreding op 1 januari 2024 zorg dat de 'knoppen' in het Omgevingsloket worden aangepast die er bijvoorbeeld voor zorgen dat bij volledig inzoomen het ook zichtbaar blijft in welke fase van het proces je bent en dat de titels van pagina's voldoende inzicht zelfstandig bieden in de betekenis van de pagina. Deze verbeterpunten wordt in zogenaamde toolkits verwerkt zodat alle ontwikkelteams daarmee aan de slag kunnen.

Naast het Omgevingsloket en de DSO-websites die onder mijn verantwoordelijkheid vallen, zijn er vele andere websites die informatie over de Omgevingswet ontsluiten. Uiteraard ben ik vanuit mijn stelselverantwoordelijkheid voor diverse aspecten, en voor een aantal websites, zelf eindverantwoordelijk, maar zijn bevoegd gezagen c.q. de bestuurlijke partners ook zelf eindverantwoordelijk voor diverse aspecten, waaronder hun eigen websites, en daarmee het voldoen aan wettelijke verplichtingen die betrekking hebben op hun eigen handelen.

¹³ Kamerstukken II 2021/22, 26643, nr. 839.

¹⁴ Kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, FK en Kamerstukken II 2022/23, 33118, nr. 259.

Ik acht het van groot belang dat ook deze websites, voor zover nog niet van toepassing, gaan voldoen aan de voor overheidsinstanties gestelde digitale toegankelijkheidseisen. Met respect voor de wettelijke verdeling van verantwoordelijkheden is het aan de bevoegde gezagen, vertegenwoordigende organen en andere samenwerkingspartners (van de Staten-Generaal tot aan inspecties en lokale uitvoeringsorganisaties) om zorg te dragen voor goede digitale inclusie in het algemeen en het voldoen aan de digitale toegankelijkheidseisen in het bijzonder op basis van de geldende wetgeving. In het dashboard digitoegankelijk zijn de websites en de status hiervan opgenomen, vanaf die locatie is ook het register van toegankelijkheidsverklaringen te raadplegen.¹⁵

Evaluatie bedrijfsleven

Naar aanleiding van twee moties van de Tweede Kamer over de MKB-toets op het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO)¹⁶ hebben de bestuurlijke partners en ik met MKB-Nederland, VNO-NCW, Metaalunie, BOVAG en NRK, afspraken gemaakt over de wijze waarop uitvoering gegeven wordt aan de motie. In de brief van 26 januari 2023 heeft u de uitkomst van de MKB-toets ontvangen en de manier waarop aan de bevindingen vervolgd wordt gegeven.¹⁷

De voortgang van de opvolging MKB-toets is medio september met de vertegenwoordigers van het bedrijfsleven besproken. De uitwerking verloopt conform planning en afspraken. De MKB-vertegenwoordigers voelen zich betrokken en zijn tevreden over de voortgang en samenwerking met ADS. Een van de belangrijkste punten, de oplevering van de (hele set met de toegezegde) verdiepende vragenbomen voor Maatregelen op maat, vindt in november plaats. In overleg met het MKB-bedrijfsleven is het tweede evaluatiemoment opvolging MKB-toets verplaatst van oktober naar december 2023, zodat het bedrijfsleven eind november de afgesproken verbeteringen eerst met eigen ogen in het Omgevingsloket kan aanschouwen. Bij het evaluatiemoment in december 2023 worden de uitwerkingen van het Omgevingsloket voorgelegd en wordt opnieuw een voortgangsrapportage opgesteld en besproken. Over de uitkomsten van het tweede evaluatie moment in december 2023 informeer ik u in de voortgangsbrief voor inwerkingtreding van de Omgevingswet op 1 januari 2024.

Publiekscampagne

Toegezegd is om drie maanden voor inwerkingtreding een landelijke voorlichtingscampagne te initiëren, zodat mensen weten van de komst van de Omgevingswet en waar ze verdere informatie kunnen halen.¹⁸ Op maandag 2 oktober 2023 is deze campagne gestart. Met de campagne worden burgers en bedrijven geïnformeerd wat er wijzigt en waar meer informatie te vinden is. In de komende periode komen er online algemene aankondigingen en gerichte specifieke meer vakinhoudelijke boodschappen. Voor de bevoegd gezagen is voorlichtingsmateriaal ontwikkeld. Met dit materiaal kunnen zij hun eigen communicatie-inzet richting de inwoners vormgeven. Dit materiaal wordt hun aangeboden op de Toolkit Omgevingswet.

2. Stand van zaken Digitaal Stelsel Omgevingswet

Stabiliteit en performance DSO

De stabiliteit en performance van het DSO wordt – zoals bij u bekend – continu gemonitord.¹⁹ Uit deze informatie blijkt dat het gevraagde serviceniveau (opgenomen in de Servicelevel agreement) over het algemeen wordt gehaald. De continue monitoring wordt, zoals eerder aan u aangegeven, voortgezet.²⁰ Deze afspraken over het Servicelevel gaan ook over het optreden bij verstoringen – zoals bij de ICT niet ongebruikelijk. Het gaat om het binnen de afspraken aanpakken van verstoringen en het daarmee halen van het afgesproken niveau van stabiliteit en performance. Het is belangrijk om steeds de precieze context te weten en daarmee exact te kunnen zijn over wat er in de techniek aan de hand is en wat dit voor de gebruiker inhoudt. Tussen de techniek, gemaakte afspraken en hoe de gebruikers het DSO beleven merken we dat verschil in begrip en verwachting

¹⁵ dashboard.digitoegankelijk.nl

¹⁶ Kamerstukken II 2028/19, 34986, nr. 59 en Kamerstukken II 2021/22, 33118, nr. 229.

¹⁷ Kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, EU, bijlage 5. en Kamerstukken II 2022/23, 33118 / 34986, nr. 246, bijlage "MKB-toets Omgevingswet".

¹⁸ T02869, T03560

¹⁹ Kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, FK en Kamerstukken II 2022/23, 33118, nr. 259.

²⁰ Kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, FK en Kamerstukken II 2022/23, 33118, nr. 259.

zit. Verstoringen – of die nu in het DSO zijn of in achterliggen basisnetwerken – zijn vervelend voor de gebruikers. Met snel optreden en goede communicatie wordt dit opgepakt.

Indringend Ketentesten (IKT)

Inmiddels is IKT-fase 5 afgerond. De testen zijn uitgevoerd van medio april 2023 tot medio juli 2023. De rapportage vindt u in lijn met mijn toezegging²¹ aan uw Kamer in bijlage 2. Tijdens de testen is vooruitgang geconstateerd in de functionaliteiten van het DSO-LV en die van de lokale softwareleveranciers. IKT 5 laat zien dat er ook in de lokale software belangrijke stappen zijn gezet. De DSO-keten - met inzet van de Tijdelijke Alternatieve Maatregelen (TAM) - werkte daarbij voldoende tijdens de uitgevoerde testen.

Binnen de toepasbareregulering- en vergunningenketen werden binnen IKT-5 geen technische beperkingen voor inwerkingtreding gevonden. Wel werd geconstateerd dat issues optreden als gevolg van niet correct ingerichte lokale software bij diverse bevoegde gezagen en het soms ontbreken van kennis over de inrichting en werking van de lokale software. Dit heeft nadrukkelijk de aandacht bij het implementatiespoor.

Zoals verwacht is in de planketen het gebruik van de TAM's voorlopig nodig voor inwerkingtreding, zie hiervoor het kopje 'TAM'. In de verdere ontwikkeling is het nodig dat er verbeteringen plaats vinden bij het kunnen doorlopen van de volledige procedure van omgevingsinstrumenten in verschillende stadia, het kunnen uitvoeren van basismutaties, het parallel kunnen wijzigen van omgevingsdocumenten en het kunnen uitwisselen met stedenbouwkundig bureaus, zonder hiervoor een TAM in te hoeven zetten.

In eerdere IKT-Fasen zijn succesvol getest de TAM's voor: IMRO Omgevingsplan, Omgevingsverordening en Voorbereidingsbesluit. In IKT-5 zijn succesvolle testen uitgevoerd met: TAM Instructie, TAM Omgevingsverordening en TAM Reactieve interventie.

Het totaal aantal testbevindingen is in IKT-5 ongeveer gelijk gebleven aan de vorige IKT-fase. Dit is te verklaren doordat IKT blijft testen op basis van gesignaleerde risico's en nieuw beschikbare functionaliteiten. Van het aantal keren dat processtappen doorlopen zijn (circa 370 keer in IKT-5) wordt in 80% van de gevallen géén testbevinding geregistreerd en zijn deze dus foutloos doorlopen.

In IKT-5 is verder gewerkt aan de implementatie van maatregelen in de IKT-werkprocessen in opvolging van de adviezen van het Adviescollege ICT-toetsing (AcICT). Deze adviezen hebben betrekking op de wijze van registreren, de in te zetten testtooling, de wijze van rapporteren, de testaanpak en de inhoud van de IKT-testgevallen. De implementatie van deze maatregelen met bijbehorende documentatie, is inmiddels afgerond.

Bovenstaande verbeteringen zijn gericht op de verdere optimalisatie van het DSO richting inwerkingtreding. Voor de helderheid herhaal ik hierbij de conclusie dat op basis van de in IKT-5 uitgevoerde testen de DSO-keten - inclusief de TAM – voldoende werkt voor inwerkingtreding.

Momenteel loopt de testfase van IKT 6 - van medio juli 2023 tot medio oktober 2023. In IKT-6 en de volgende IKT-fasen wordt met name ingezet op het verder testen van de planketen. Daarbij is er inzet op de:

- nog op te leveren functies in de decentrale software in de gehele DSO-keten,
- gedane verbeteringen aan de DSO-LV viewers,
- uitwisseling van bestanden tussen pakketten van de verschillende leveranciers,
- publicatie van de buitenplanse omgevingsplanactiviteit (BOPA) in de vergunningketen,
- opnieuw testen van de interbestuurlijke vergunningenketen, waaronder het (her)testen van het ontvangen en behandelen van complexe, meervoudige, en interbestuurlijke vergunningaanvragen,
- samenhang tussen de drie ketens (inclusief de TAM's).

De testen in IKT-6 en vervolgfases zijn en blijven gericht op verdere optimalisatie van het DSO richting en na inwerkingtreding.

Het Indringend Ketentesten is een goede beheersmaatregel voor een verantwoorde invoering van de Omgevingswet gebleken. Door het continue monitoren van de maatregelen komen knel- en

²¹ T03422.

verbeterpunten naar voren welke worden meegenomen in een volgende IKT-fase. Hiermee is het mogelijk om met het hele stelsel te blijven ontwikkelen tot en na de inwerkingtreding.

Stand van zaken Tijdelijke Alternatieve Maatregelen (TAM's)

Voor de gevallen dat een bevoegd gezag onverhoopt niet kan beschikken over (bepaalde functionaliteiten van) lokale software zijn TAM's ingericht. Daarmee wordt zorggedragen dat een bevoegd gezag een tijdelijke uitwijkmogelijkheid heeft en daarmee de dienstverlening kan waarborgen. In mijn eerdere brieven en rapportages heb ik hierover uitvoerig bericht. Meest recent in mijn voortgangsbrief van juni 2023²².

Ten opzichte van de laatste informatie richting uw Kamer kan ik u melden dat tijdens IKT-5 de 'TAM Reactieve Interventie' en de 'TAM Instructie' succesvol zijn getest. In bijlage 2 vindt u de rapportage IKT-5. Tijdens de testen zijn geen noemenswaardige bevindingen naar voren gekomen. Daarmee resteert het testen van de 'TAM Projectbesluit' die niet bij IKT-5 meegenomen kon worden. Zowel de provincies als waterschappen, voor wie de 'TAM Projectbesluit' bedoeld is, hebben de afgelopen periode vooral energie gestoken in het (leren) werken met het DSO, op basis van de STOP/TPOD-standaarden. In overleg met het IPO en de UvW kijk ik wanneer én hoe de 'TAM-Projectbesluit' in IKT-6 en/of 7 samen met hen getest kan worden. Afhankelijk van eventuele bevindingen volgt in een latere IKT-fase nog een aanvullende test. Alle TAM's zijn daarmee voor inwerkingtreding getest.

Naast het testen van de TAM's werk ik samen met mijn bestuurlijke partners aan de zogenaamde 'exitstrategie' voor de TAM's. Het betreft immers een tijdelijk instrument en de energie van alle partijen is er dan ook op gericht om met zijn allen zo snel mogelijk in het hoofdspoor te werken. Er is een concept strategie opgesteld die beschrijft langs welke weg en in welke snelheid de TAM's kunnen worden uitgefaseerd. De laatste details worden met betrokkenen uitgewerkt. In deze exitstrategie staan de interbestuurlijke afspraken over de duur van de inzet van de TAM's en het omzetten van TAM-planfiguren naar het hoofdspoor (STOP/TPOD). Bij het maken van deze afspraken houd ik rekening met de aan de Eerste Kamer gedane toezegging.²³ In de volgende voortgangsbrief rapporteer ik over de uitkomsten van IKT-6 en de definitieve exitstrategie, maar het moge evident zijn dat de TAM's niet uitgefaseerd worden voordat de bevoegde gezagen technisch en organisatorisch, op een acceptabel niveau, in staat zijn om via het hoofdspoor te werken.

Leverancierstestomgeving

De softwareleveranciers en de VNG, het IPO en de UvW hebben aangegeven behoefte te hebben aan een aparte testomgeving voor het DSO, ook als de huidige omgeving definitief in gebruik is. Ik heb u en hen toegezegd dat er na inwerkingtreding een aanvullende integrale testomgeving voor leveranciers (LTO) wordt opgezet.²⁴ In navolging op mijn brief van juni 2023,²⁵ waarin ik in ben gegaan op de voorziene functies van de testomgeving voor leveranciers en de fasering die bij de uitrol wordt voorzien, neem ik u graag mee in de huidige stand van zaken. Het gezamenlijk vaststellen van de gewenste functionaliteit, de voorwaarden die nodig zijn (zoals het gebruiken van het standaard platform en het zogenaamde concurrent versioning), de opzet en de kosten voor bouw en beheer loopt. Daarbij wordt er gewerkt in fases, dit om zo snel mogelijk een eerste versie van de LTO beschikbaar te hebben en deze vervolgens uit te kunnen bouwen. De besluitvorming samen met de koepels en rijkspartijen wordt in oktober verwacht. De eerste versie van de LTO kan dan in het eerste kwartaal van 2024 van start.

Mastertestplan

Het Adviescollege ICT toetsing (AcICT) adviseerde in haar laatste advies van december 2022²⁶ om een Mastertestplan (MTP) op te stellen. AcICT adviseerde hierbij om de uitkomsten van een aantal genomen maatregelen – het onderzoek van Axini (testpiramide – maatregel 4), de strategie ketentesten (maatregel 8) en risicogerichte benadering van testen (maatregel 5) - in het

²² Kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, FK, bijlage 1 en Kamerstukken II 2022/23, 33118, nr. 259, bijlage 1.

²³ T03557.

²⁴ T03562.

²⁵ Kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, FK en Kamerstukken II 2022/23, 33118, nr. 259.

²⁶ <https://www.adviescollegeicttoetsing.nl/documenten/publicaties/2022/12/22/advies-digitaal-stelsel-omgevingswet-5>.

Mastertestplan vast te leggen.²⁷ Zoals ik u schriftelijk heb toegezegd in beantwoording van Kamervragen²⁸ heb ik naar aanleiding van het advies van het AcICT in de afgelopen maanden het Mastertestplan opgesteld en door Axini laten reviewen.

In de keten van het DSO is en wordt veelvuldig getest, waarbij het MTP de integrale teststrategie voor DSO als geheel beschrijft. Het MTP is daarmee het bovenliggende testplan waarmee alle benodigde testactiviteiten worden samengebracht en geborgd. Met deze testaanpak wordt inzichtelijk gemaakt dat het DSO voldoende wordt getest om de operationele processen vanaf de inwerkingtreding te kunnen faciliteren. Wat deze testaanpak niet betekent is dat de keten voorheen niet veelvuldig en indringend werd getest. Wat het plan wel inzichtelijk maakt is hoe de decentrale software van deze partijen wordt getest in samenhang met de landelijke voorziening van het DSO. Dat gebeurt door middel van aansluittoetsen, basischecks en de welbekende Indringend Ketentesten (IKT). Het MTP heb ik eind september ter informatie met de interbestuurlijke partners gedeeld, in oktober start ik met het verwerken van de opmerkingen van Axini. Parallel aan het uitvoeren van het MTP zal interbestuurlijk verder worden gesproken over eventuele aanvullingen op het MTP.

Functionaliteiten - voortgang acties brief RvS

In opvolging van mijn brief van 30 juni 2023²⁹ ga ik in op de laatste stand van zaken van de acties die in gang zijn gezet naar aanleiding van de position paper van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State³⁰ (hierna: de Afdeling) en het jaarverslag 2022 van de Afdeling.³¹ Er zijn in de afgelopen jaren – in voorbereiding op de inwerkingtreding van de Omgevingswet – diverse overleggen met de Afdeling geweest, En naar aanleiding van de gestelde vragen zijn er in de afgelopen periode nog extra contacten geweest.³² Daarbij is gekeken naar de (door)ontwikkeling van de voor de rechtspraak belangrijke functionaliteiten in het DSO-LV en vragen van meer juridische aard. De overleggen worden door alle partijen als constructief en waardevol ervaren. De afdeling participeert actief in de standaard gebruikeroverleggen van het DSO-LV en in de begeleidingsgroep rondom de viewer 'Documenten op de Kaart'. De Afdeling heeft in deze overleggen inmiddels aangegeven inhoudelijk klaar te zijn voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Daarbij blijft de Afdeling – de komende periode – kritisch meekijken met én op de (door)ontwikkeling van het DSO-LV en in het bijzonder voor de rechtspraak essentiële functionaliteiten. Overigens geldt dat de door de Afdeling aangegeven oplopende werkvoorraden en langere doorlooptijden bij de Afdeling³³ geen gevolg zijn van de inwerkingtreding van de Omgevingswet, maar zullen ook niet met de Omgevingswet opgelost worden. Naar aanleiding van de eerdere vragen ga ik hieronder nog specifiek in op de functionaliteiten tijdreizen, viewers en portalen.

Tijdreizen

Tijdreizen is voor de rechtspraak en de juridische uitvoeringspraktijk een essentiële functionaliteit. Bij de functionaliteit tijdreizen is het zinvol om onderscheid te maken in het (kunnen) raadplegen van regels 'in het verleden', 'in de toekomst' en 'ontwerpen'. Eerder heb ik u al gemeld dat het tijdreizen naar het verleden in het DSO-LV mogelijk was.³⁴ Overigens is tijdreizen naar het verleden ook mogelijk op wetten.nl. Deze vorm van tijdreizen is in het kader van IKT inmiddels veelvuldig getest en opgedane bevindingen zijn opgepakt, opnieuw getest en opgelost.³⁵ Tijdreizen naar de toekomst en het tonen van ontwerpregelingen werkt inmiddels ook. Deze vormen van tijdreizen zijn bij IKT-5 getest (zie ook de rapportage in bijlage 2). De Afdeling is meegenomen in deze ontwikkelingen en er is een demonstratiesessie gehouden. Daarnaast is de Afdeling het DSO-LV, inclusief het tijdreizen, zelf nadrukkelijk aan het beproeven, in het kader van haar eigen voorbereidingen op de inwerkingtreding van de Omgevingswet. De komende periode worden de verschillende varianten van het tijdreizen verder beproefd. Wanneer daar bevindingen naar boven komen worden deze uiteraard opgepakt.

²⁷ Kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, ET.

²⁸ Kamerstukken I 2022/23, 33118/34985, EW, pagina 40.

²⁹ Kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, FK en Kamerstukken II 2022/23, 33118, nr. 259.

³⁰ Position paper Omgevingswet-DSO, Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, d.d. 24 februari 2023. https://www.eerstekamer.nl/overig/20230307/position_paper_mr_b_j_van/f=/vm0vnnplw9kf.pdf.

³¹ Jaarverslag Raad van State 2022, d.d. april 2023, pg. 75-79.

³² Kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, FJ.

³³ Jaarverslag Raad van State 2022, d.d. april 2023, pg. 75-79. En Position paper Omgevingswet-DSO, Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, d.d. 24 februari 2023.

³⁴ T03566, kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, EW, pg. 45-46.

³⁵ Kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, FK en Kamerstukken II 2022/23, 33118, nr. 259.

Viewers en portalen

De rechtspraak en de juridische uitvoeringspraktijk vinden in het nieuwe stelsel de voor hen relevante informatie op drie locaties. Een besluit wordt getoond op officiële bekendmakingen.nl, de geconsolideerde regeling (juridische weergave) naar aanleiding van het genomen besluit is raadpleegbaar op wetten.nl en dezelfde geconsolideerde regeling (kaartbeeld) wordt getoond in de viewers van het DSO-LV. De viewers van het DSO-LV zijn voor initiatiefnemers het primaire portaal. Goed werkende viewers zijn dan ook van groot belang. Naast de oorspronkelijke viewer 'Regels op de Kaart' (VRK) is er een extra viewer 'Documenten op de Kaart' (VDK). Deze viewer is ontwikkeld met de begeleidingsgroep, waarin ook de Afdeling is vertegenwoordigd. Beide viewers zijn en worden veelvuldig getest. Ook in IKT-5 zijn de viewers getest. Uit de testen komt naar voren dat er telkens stappen vooruit worden gezet ten opzichte van eerdere testfasen. Net als het tijdreizen worden beide viewers de komende periode verder (door)ontwikkeld en getest in opvolgende IKT-fasen. Inmiddels hebben beide viewers een onderscheiden plek gekregen in het omgevingsloket, waarbij een duiding wordt aangegeven welke viewer waarvoor het meest geschikt is. Naast het regulier beproeven en testen van de viewers in het kader van IKT is er ook een werkplaats gestart onder begeleiding van de VNG. De Afdeling draait ook mee in deze werkplaats om de viewers en de samenhang tussen de diverse portalen (verder) te beproeven. De opgedane ervaringen gebruikt de Afdeling om haar eigen werkprocessen – waar noodzakelijk – aan te passen en verder uit te werken. Deze werkplaats zal de komende periode worden gecontinueerd. Tevens worden de ervaringen gebruikt om de doorgeleiding ('linken') tussen de afzonderlijke portalen te verbeteren.

Verwerken van uitspraken

Naast goed werkende functionaliteiten is het tijdig en correct verwerken van gerechtelijke uitspraken van groot belang. Deze noodzaak heb ik eerder onderstreept³⁶ en ook op dit punt voer ik overleg met de Afdeling en andere betrokkenen. Zoals eerder benoemd in mijn reactie op het position paper van de Afdeling maak ik onderscheid in:

- het kenbaar maken van uitspraken van de rechtelijke macht; en
- (indien noodzakelijk) verwerken van uitspraken van de rechterlijke macht.

In de overleggen met de Afdeling is gezamenlijk geconcludeerd dat het kenbaar maken van uitspraken in beginsel niet verandert. De Afdeling zal haar uitspraken via de eigen kanalen publiceren en kenbaar maken aan betrokken partijen. Ten aanzien van de eventuele extra signaleringsfunctie in het DSO-LV³⁷, voor wanneer een uitspraak is gedaan of wanneer het verwerken daarvan (te) lang duurt, is door de Tactische Beheerorganisatie (TBO) een eerste voorstel opgesteld. De komende periode wordt dit voorstel met de betrokkenen, waaronder de Afdeling, verder besproken en indien wenselijk geacht, uitgewerkt.

Het daadwerkelijk verwerken van uitspraken, mits uiteraard een uitspraak daartoe aanleiding geeft, blijft - net als nu het geval is - een verantwoordelijkheid van het betreffende bevoegd gezag, waartegen de uitspraak is gericht. Op de langere termijn, na inwerkingtreding en de release van STOP-B, zal het verwerken van gerechtelijke uitspraken plaatsvinden via een specifiek – extra – mutatiescenario. Voor de korte termijn is een duidelijke workaround beschreven. Deze workaround gaat uit van het bestaande mutatiescenario onder de huidige standaard (STOP-A). Deze workaround werkt in het DSO-LV en de LVBB. De lokale plansoftwareleveranciers hebben nog wel wat werk te doen op dit onderdeel, maar geven allen aan dat de benodigde ondersteuning met een beperkte investering in tijd gerealiseerd kan worden. De plansoftwareleveranciers worden hierbij ondersteund door het programma Aan de Slag en in het bijzonder de VNG.

Vervolg DSO: doorontwikkeling en afbouw

In de periode tot inwerkingtreding is alles gericht op het afbouwen van noodzakelijke functionaliteiten en het stabiliseren van het DSO, met als doel om stelselbreed zowel de software als de benodigde content goed voor te kunnen bereiden op de dienstverlening bij inwerkingtreding. Met de bevoegde gezagen is afgesproken om alleen urgente doorontwikkeling toe te staan die voor bevoegde gezagen noodzakelijk is om in het laatste half jaar goed te kunnen oefenen en testen. Na inwerkingtreding wordt een toename verwacht van verzoeken tot doorontwikkeling omdat het DSO dan echt in de 'live' omgeving (productieomgeving) beproefd gaat worden. Daarnaast blijft er gewerkt worden aan afbouw tot het afgesproken niveau en wordt de uitbouw van het DSO verder voorbereid. Dit alles met als doel om de komende jaren via afbouw en uitbouw van het DSO-LV stap voor stap het eindambitieniveau van het DSO-LV te bereiken.

³⁶ Kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, FF, pg. 5-6.

³⁷ Kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, FF, pg. 5.

Publiceren van 'kennisgeving voornemen'

De afgelopen periode is met de bestuurlijke partners verder gekeken naar de (on)mogelijkheden om opvolging te geven aan de motie Moonen en zijn eventuele gevolgen verder in beeld gebracht. De motie Moonen verzoekt om binnen het DSO-LV ook voornemens van besluiten, zogenaamde concepten van regelingen (vergelijkbaar met voorontwerpen van bestemmingsplannen onder de huidige Wro), te kunnen ontsluiten, zodat er één vindplaats is voor alle (voorgenomen) besluiten, met als uiteindelijk doel de participatie te bevorderen. De bestuurlijke partners en ik onderkennen deze behoefte, maar constateren tegelijkertijd ook dat dit een eventuele uitbouw is ten opzichte van wat reeds is voorzien. Het DSO-LV voorziet nu enkel in het ontsluiten van – voor inspraak - vrijgegeven ontwerpregelingen en (definitief) vastgestelde regelingen.

Bij het wijzigen van het omgevingsplan doorlopen bevoegde gezagen een aantal fasen. Bevoegde gezagen beginnen in de voorbereiding met belanghebbenden (burgers, bedrijven en medeoverheden) verplicht in kennis te stellen van het voornemen om het omgevingsplan (de regeling) te wijzigen, de zgn. 'kennisgeving voornemen'. Dit is vergelijkbaar met de huidige 'vooraankondiging'. Een dergelijke kennisgeving wordt bekendgemaakt via officiële bekendmakingen.nl. Deze kennisgeving bevat - om vroegtijdige publieksparticipatie te bevorderen - in ieder geval informatie over de wijze waarop belanghebbenden door het bevoegd gezag worden betrokken. Het stelsel verplicht deze stappen en voorziet hier derhalve ook in. Met de bestuurlijke partners kijk ik of een dergelijke 'kennisgeving voornemen' naast de bekendmaking via officiële bekendmakingen.nl, ook getoond kan worden in de viewers van het DSO-LV.³⁸ Het ontsluiten van de 'kennisgeving voornemen' in het DSO-LV is een (eventueel) aanvullende functionaliteit die niet voorzien is in de huidige uitbouw van het stelsel.

Na de publicatie van deze kennisgeving gaat het bevoegd gezag aan de slag met het opstellen van de regeling. Hierbij kan een bevoegd gezag, mede uit het oogpunt van participatie, ervoor kiezen om eerst in een vormvrije fase aan participatie te doen, via bijvoorbeeld dialooggesprekken of schetssessies. Diverse marktpartijen bieden voor het vormgeven en digitaliseren van participatie voldoende mogelijkheden en maken maatwerk voor én door bevoegde gezagen mogelijk. Ook kan een bevoegd gezag ervoor kiezen om een concept-regeling op te stellen. Een dergelijke concept-regeling is vergelijkbaar met de huidige vorm van het voorontwerp van een bestemmingsplan. Het opstellen van een concept-regeling is echter niet verplicht en daarmee keuzevrij. Voor het ontsluiten van dergelijke concept-regelingen zijn plansoftwareleveranciers bezig met het ontwikkelen van viewers, vrij toegankelijk voor belanghebbenden én welke door bevoegde gezagen kunnen worden gebruikt. De beschikbare en in ontwikkeling zijnde oplossingen bieden voldoende mogelijkheden. Voor de fases daarna, waar het bevoegd gezag werkt aan ontwerpregelingen en definitieve regelingen, voorziet het DSO-LV in de landelijke ontsluiting.

Gelet op het voorgaande neem ik de wens om ook concept-regelingen via het DSO-LV landelijk te ontsluiten mee in de toekomstige ontwikkeling van het DSO-LV. Aangezien concept-regelingen geen juridische status hebben en dit daarom niet voor verwarring in versies en beheer mag zorgen vraagt dit een ontwikkeling die tijd en, op dit moment, schaarse ontwikkelcapaciteit kost. Allereerst werk ik de komende periode verder aan een businesscase over deze (mogelijke) uitbouw, inclusief de optie om in de landelijke voorziening te gaan werken met verwijzingen naar lokale concepten en de websites waarop de vormvrij participatietrajecten vindbaar zijn.

3. Wetgeving, monitoring en evaluatie van wetgevingsstelsel

Verzamelwet- en regelgeving

In het voorjaar is besloten tot de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de bijbehorende wetgeving op 1 januari 2024. Daarmee gaat op die datum de Omgevingswet van start. Dat betekent echter niet dat alle instrumenten op die dag al vastgesteld hoeven te zijn. Om te zorgen voor een goede invoering is voorzien in overgangsrecht. Als onderdeel daarvan is op 10 juli 2023 het koninklijk besluit vastgesteld met de benodigde overgangstermijnen voor de nieuwe decentrale instrumenten, zoals de gemeentelijke omgevingsvisie en het omgevingsplan. Deze termijnen zijn tot stand gekomen in overleg met de bevoegde gezagen.³⁹ Begin oktober zijn een koninklijk besluit en ministerieel besluit gepubliceerd⁴⁰ die de inwerkingtreding regelen van onderdelen van het stelsel die de afgelopen maanden zijn gepubliceerd.

³⁸ Kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, FK, bijlage 1 en Kamerstukken II 2022/23, 33118/34986, nr. 259, bijlage 1.

³⁹ Kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, FK, bijlage 1.

⁴⁰ Stb. 2023, 320 en Stcr. 2023, 26454.

De wet- en regelgeving van het stelsel van de Omgevingswet (zogenaamde hoofdspoor, invoeringsspoor en aanvullingssporen) is sinds 1 juli 2021 vastgesteld en bekendgemaakt. Zoals voorzien wordt in de periode tot de inwerkingtreding gezorgd voor 'onderhoud': het technische actueel houden, oplossen van onvolkomenheden - zoals (redactionele) inconsistenties, verschrijvingen, omissies in het overgangsrecht en bij de omzetting van huidig recht.⁴¹ Deze punten worden onder meer gesignaleerd door de uitvoeringspraktijk die zich voorbereidt op de invoering van de Omgevingswet. Het onderhoud gebeurt via technische verzamelsporen op het niveau van wet, AMvB en ministeriële regeling. Het voorstel voor de Verzamelwet Omgevingswet 20.. is op 21 september door de Tweede Kamer aangenomen. Daarnaast zijn recent een tweede verzamelbesluit en een verzamelwijziging van de Omgevingsregeling gepubliceerd.⁴² Verder is een regeling op grond van artikel 5.1, derde lid, van de Invoeringswet Omgevingswet in voorbereiding waarmee tijdelijk enkele onvolkomenheden in het overgangsrecht worden gerepareerd.

Ter uitvoering van de stelselverantwoordelijkheid, zal ook na inwerkingtreding steeds sprake zijn van actualisatie op inhoudelijke punten, onderhoud en het aanpakken van onvolkomenheden voor het wetgevingsstelsel als geheel. Dit naast de (vak)inhoudelijke wijzigingen in de regelgeving over de fysieke leefomgeving. De technische verzamelsporen worden op de gebruikelijke en bij u bekende wijze voortgezet. Voorzien wordt dat signalen uit de uitvoeringspraktijk, jurisprudentie of adviezen van de evaluatiecommissie ook leiden tot verzoeken om stapsgewijze verbeteringen van het stelsel. Daarvoor zal dan afzonderlijke wet- en regelgeving worden voorbereid via het gebruikelijke wetgevingsproces.

Monitoring Werking van de Omgevingswet

Het plan van aanpak van de Monitor Werking Omgevingswet is in ontwikkeling. De afgelopen periode is benut voor een verdere aanscherping van de indicatorenlijst, verwerking van commentaar van de ingestelde evaluatiecommissie en voor interdepartementale afstemming. Na het verwerken van de laatste commentaren stuur ik u de uitkomst toe.

Momenteel wordt gewerkt aan de inrichting van een efficiënte uitvoering van de monitoring. Dit jaar wordt voor een deel van de indicatoren een testbestand opgeleverd met een automatische koppeling aan het DSO-LV. Daarnaast is gestart met de uitwerking van het plan van aanpak naar onderzoeksopdrachten.

Met de monitor van de Omgevingswet wordt een vinger aan de pols gehouden over de werking van de wet. Voor een aantal onderwerpen zal het daarnaast nodig zijn om de komende jaren meer diepgaandere analyses te verrichten over de werking van de wet om te voorzien in de toezeggingen aan uw kamer. Daarbij wordt ook de aan u gedane toezegging van 7 maart 2023 over ondermijning meegenomen.⁴³ Nadere informatie hierover wordt opgenomen bij het toezenden van het plan van aanpak van de monitor.

Evaluatiecommissie Omgevingswet

Zoals gemeld in de voortgangsbrief van juni 2023⁴⁴ is de Evaluatiecommissie Omgevingswet bezig met het opstellen van een plan van aanpak voor haar werkzaamheden. Het Plan van Aanpak Evaluatie bevat een onderzoeksagenda voor de komende jaren. Dit Plan van Aanpak Evaluatie wordt in het najaar 2023 aan mij aangeboden en zend ik vervolgens aan uw Kamer toe. De commissie adviseert daarnaast over de Monitor Werking Omgevingswet. Dit betreft zowel inbreng en advisering bij het opstellen van het concept plan van aanpak van de monitor als een reactie op het uiteindelijke, definitieve plan van aanpak. Ook deze reactie zal in het najaar van 2023 aan mij worden aangeboden. Recent is de informatie over de Evaluatiecommissie Omgevingswet gepubliceerd op de website van de Rijksoverheid.⁴⁵

⁴¹ In de brief van mijn ambtsvoorganger van 27 mei 2021

⁴² Stb. 2023, 298 en Stcrt. 2023, 26205

⁴³ T03567.

⁴⁴ Kamerstukken I 2022/23, 33118/34986, FK, bijlage 1.

⁴⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/omgevingswet/evaluatie-omgevingswet>, <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-binnenlandse-zaken-en-koninkrijksrelaties/organisatie/commissies/evaluatiecommissie-omgevingswet>.